

200. Sajószentpéter-Dusnokpuszta, Király utca 3. (KÖH 90645)(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) **Ő**

Lakossági bejelentés érkezett 2012. november 28-án a sajószentpéteri rendőrszere, akik értesítették a Herman Ottó Múzeumot, hogy homoknyerő gödör ásása közben csontváza bukkantak. A helyszínre kiérkezve megállapítottuk, hogy egy zsugorított csontvázas temetkezéstről van szó. Feltártuk a sírt, melynek során egy nagyon kis méretű obszidián darabot és egy jellegtelen őskori kerámiát találtunk a sír földjében. A lelőhely Dusnokpuszta K-i végén található, lakóházas övezetben, egy kisebb kiemelkedésen.

HORVÁTH ANTÓNIA

201. Sajószentpéter határa(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) **U, B, V, Ge**

A 26-os sz. főút Sajószentpétert elkerülő szakaszának próba- és megelőző feltárásait 2011-től végzi a miskolci Herman Ottó Múzeum. A munka 2 római kori lelőhelyet is érintett: *Harmadik vető, 2.* (KÖH 58706) és *3. lelőhely* (KÖH 58707), melyek közül 2012. december 5-ig a 2. lelőhelyet részben, a 3. lelőhelyet pedig szinte teljesen sikerült feltárnunk. A lelőhelyen a középső neolitikum, a késő bronzkor/kora vaskor, a római és kora népvándorláskor emlékei kerültek elő. A középső neolitikus (AVK II.) településrészlet 3, nagy méretű agyagkitermelő gödröt, néhány kisebb, szabálytalan gödröt, egy – talán egy házhoz tartozó – oszlopsort, valamint egy kutat foglalt magába. A feltárt terület szélén, egy 3,6 m mély kútakna alján, az állandó talajvízszintnek köszönhetően, 60 cm magasságig előkerült a kút konzerválódott fabélése is. Az egyedülálló lelet egyetlen, 90 cm átmérőjű fatörzsből állt, amelyet négy részre hasítottak, belsejét kivájták, a paneleken lyukakat alakítottak ki, majd az aknában egymás mellé illesztett darabokat vesszőkötegekkel fogták össze. A lelőhelyen a késő bronzkor/kora vaskor egyetlen kerek, az egyik neolitikus agyagkitermelő gödörbe ázott verem képviselte. A római kori germán (2–3. századi) településrészletből összesen 2 földfelszíni épületet és a hozzájuk tartozó tárológödröket, 4 műhelyt és 13, ún. kiégett falú, négyzetes gödröt tártunk fel. Az épületek eddig egyedülállóak a Kárpát-medence római kori barbár régészetében, a fémfeldolgozásra utaló nyomok pedig további izgalmas adatokkal szolgálnak a telepen folyt ipari tevékenységre. A kora népvándorlás kori germán temető sírjainak nagy részét sajnálatos módon kifosztották, de néhány szerencsés lelet folytán sikerült pontosabban kelteznünk őket az 5. század elejére/első felére. Több sírból kerültek elő viseleti helyzetben megfigyelhető ékszeres és római eredetű tárgyak, illetve egy esetben fegyver is.

KIRÁLY ÁGNES – TÓTH KRISZTIÁN

202. Sajóvámos, Bendóka-rét (KÖH 88813)(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) **U**

A lelőhely megismerése Pusztai Imre önkéntes gyűjtőmunkájának köszönhető. Bendóka-rét a település határáról K-re, a Kis-Sajó bal partjától mintegy 270 m-re, a bejelentés alapján: a földút melletti kis dombon található. Az előkerült telep a középső neolitikum időszakára tehető.

HAJDÚ MELINDA

203. Sajóvámos, Vörös-hát II.

(KÖH 94541)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) **U?, R?**

A község É-i szélén, a temetőtől ÉK-re fekvő domboldalon elhelyezkedő lelőhely Pusztai Imre leletbejelentése nyomán vált ismertté, 2012 júniusában. A bejelentő 50×50 m-es, szántott területen neolitikus vagy rézkori leleteket gyűjtött (52 kerámia-töredéket és 4 pattintott követ). A lelőhely pontos kiterjedése nem ismert.

CSENGERI PIROSKA

204. Ságújfalu, Várhegy

(KÖH: 33265)

(Nógrád megye) **B**

A Várhegyet többször említik a szakirodalomban, mint bronzkori földvárat, bár erődítésére nincs adat, csak néhány szörvány leletet említenek a hegyről. A község temetője felett emelkedik a Várhegy, D felé kinyúló hegygerinc végén, relatív magassága a nyereg felett 6–7 m. Kerek, természetes eredetű hegykúp, körröskörül meredek hegyoldallal. Tetején 5–6 m átmérőjű, kissé bolygatott plató van. Erődítésnek nincs nyoma a felszínen.

Guba Szilvia közreműködésével mértem fel.⁵⁰

NOVÁKI GYULA

205. Sárísáp, Quadriburg III.

(MRT 5 k. 19 / 18 lh., KÖH 2560)

(Komárom-Esztergom megye) **B, Ró**

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészeti Tanszéke (megbízott tanszékvezető: Major Balázs) 2012 nyarán, Sárísápon egy komplex régészeti lelőhely feltárásába kezdett. A tudományos kutatási program keretében zajló feltárás a tanszék első tanácsátása volt. A lelőhely Sárísáp külterületén, a településtől DK-re, annak szomszédságában fekszik, a Diófa utca végében, egy környezetétől élesen elkülönülő dombtetőn.

A tervezett régészeti kutatások elsődleges célja a Balog Albin által 1926-ban feltárt 4. századi „okeresztény temetőkápolna” (továbbiakban késő római mauzóleum) maradványainak azonosítása, állapotfelmérése és hitelesítő feltárása volt. Célul tűztük ki a mauzóleum közvetlen környezetében fellelhető további régészeti jelenségek felderítését és koruk, jellegük valamint kiterjedésük meghatározását is. A terepmunka első szakasza 2012. június 19-től július 19-ig, a második 2012. szeptember 22-től 27-ig tartott. Ezt követték 2012. október 1–30 között a geodéziai és geológiai utómunkák. Az ásatást megelőzte a dombtető magnetométeres és földradaros felmérése, amelyet Bertók Gábor (PPKE, Piliscsaba és BMMI, Pécs) végzett el. A mintegy 0,8 ha nagyságú felmért terület DK-i végében a radarfelvételek egyértelműen kirajolták az 1926-ban feltárt mauzóleum helyét. A felmérés azonban értelmezhető alaprajzot nem eredményezett, amely – mint utólag kiderült – az épület jelentős pusztulásával magyarázható. A mauzóleum körül több gyenge elektromágneses anomália is mutatkozott. A mauzóleum épületétől ÉNy-i irányban, megközelítőleg 20 m távolságra egy igen erős (maximuma több mint 200 nT/m),

50 Nováki Gyula – Feld István – Guba Szilvia – Mordovin Maxim – Sárközy Sebestyén: Nógrád megye várai az őskortól a kuruc korig. Szerk.: Sárközy Sebestyén. Budapest 2017, 66., 188.

kör alakú anomáliát jeleztek a műszerek, amely nagy méretű és/vagy jelentős mennyiségű fémtárgy(ak) jelenlétére utalt. A lelőhely ÉNy-i végében az anomáliák ismét sűrűsödtek. Nagyobb részük jól körülhatárolható, foltszerű, viszonylag gyenge jelet adott, amely egy 40×30 m-es felületen belül mindössze néhány, égett anyagot tartalmazó gödröt valószínűsített. A geofizikai felmérések alapján nemcsak a mauzóleum hitelesítő feltárását, hanem az épület környékének és a dombtető ÉNy-i részének a kutatását is érdemesnek tartottuk.

A feltárási munkák előkészítése a geodéziai hálózat kitzűzésével kezdődött, amely a dombtető teljes hosszában, a lelőhely minden megkutatni szándékozott területét érintette. A Total Station mérőállomással felmért rendszert a helyi geodéziai referenciaponthoz is hozzákötöttük. A lelőhely ÉNy-i végében kimutatott elektromágneses anomáliák tisztázására egy 30×40 m alapterületű felületet tűztünk ki. A mauzóleumnál és közvetlen környékén pedig egy ÉNy-ra tájolt, 20×15 m-es felületet nyitottunk, amelyet 5×5 m alapterületű szelvényekkel tovább osztottunk.

Bronzkori telep: A lelőhelytől ÉNy-ra, a dombvonulat magasabban fekvő gerincén fekszik a Quadriburg I lelőhely (MRT 5 k. 19/16. lh., KÖH 2558) nagy kiterjedésű kora bronzkori (Hatvani-kultúra) földvára. Ehhez a földvárhoz tartozhatnak, azzal egyidősek lehetnek a Quadriburg III. lelőhely 2012 során megtalált őskori objektumai. A lelőhely ÉNy-i végében, a magnetométeres és a radar felmérés által kimutatott, nagy területen szóródó anomáliák tisztázására 3 párhuzamosan, egymástól 8 m távolságra futó, ÉNy–DK irányú kutatóárkot jelöltünk ki (K1–3). A kutatóárkok egységesen 2 m szélesek és 30 m hosszúak voltak, hogy a teljes anomáliás területet átfogják. A kutatóárkokban a 15–20 cm vastag felső humuszréteg gépi eltávolítása után – bár a modern kori szőlőművelés helyenként ennél jóval mélyebb szinteket is megbolygatott – a feltárást kézi erővel folytattuk. A K1 és K2 kutatóárkokban egy-egy (4. és 1. objektum), a K3-ban 6 bronzkori gödör (1–3., 5–8. objektum) alját sikerült feltárnunk. A gödrök átmérője 95 és 214 cm közt változott, megmaradt mélységük pedig 10 és 35 cm közt volt. (A gödrök sekély volta és a humuszréteg vékonysága arra utal, hogy az ősi és a római kor között a dombtető felszíne erősen erodálódott.) A gödrök csak paticsdarabokat és díszetlen kerámiák töredékeit tartalmazták. A három, 30 m hosszú kutatóárkok feltárását és dokumentálását követően a K3-as kutatóárkot meghosszabbítottuk a lelőhely DK-i végéig, egészen a domb pereméig. Az így bővített kutatóárkok metszete a mauzóleum közelében jelzett nagy kiterjedésű elektromágneses anomáliát is. Az árokban az ÉNy-i feltárási területtől K-re, a löszben nem mutatkozott semmiféle régészeti jelenség elszíneződése. Egy további bronzkori gödör azonban előkerült közvetlenül a 3. századi szórt hamvas sír alatt (ld. alább).

A római temető: A feltárási leglátványosabb leleteit a dombtetőn elhelyezkedő, a 2. századtól a 4. század közepéig/végéig használt császárkori temető eredményezte. A temetőben a 4. századi mauzóleum mellett egy előzetesen a 2. századra keltezhető kocsisír, egy 3. századi szórt hamvas temetkezés, valamint egy késő római sír feltárására nyílt lehetőségünk. Ezek rövid ismertetésében a kronológiai sorrendet követjük.

A császárkori kocsisír: Az ásatás tervezett utolsó napjaiban került sor a jelentős fémtárgyakat jelző, nagy átmérőjű elektromágneses anomália tisztázására. Figyelembe véve a településen és a körül zajló II. világháborús harci tevékenységet, a jelenség akár lőszer vagy harceszköz maradványa is lehetett.

A tűzserzészeti vizsgálat során azonban ezek helyett egy szabályos körívben futó vassín került napvilágra. Erről gyorsan kiderült, hogy egy kerékabroncs, amely vagy kelta, vagy császárkori kocsisírt feltételez. A Mráv Zsolt vezetésével megindult, július 6-tól 19-ig, majd szeptember 22-től 26-ig tartó régészeti kutatás az utóbbi lehetőséget igazolta. A feltárási munkák során a legnagyobb problémát a homogén löszös altalaj jelentette, mivel ebben a sírgödör betöltésének elszíneződése nem látszott. A lovak kocsihoz viszonyított helyzetét nem ismerve, első lépésben a kocsisír feltárását végeztük el. E célból az előkerült kerékabroncsokra, és ez által a kocsisír hossz tengelyére tájoltva, egy 2,5×3,5 m nagyságú szelvényt nyitottunk (VIII. szelvény). Az ismeretlen nagyságú gödörbe egy négykerékű, rögzített szekrényű római utazókocsit helyeztek. A sír sajátossága, hogy a kocsit útra készen, felszerelt kerekkel temették el. Ennek az eltemetési módnak köszönhetően, a kocsisír vasalásai és alkatrészei eredeti pozíciójukban őrződtek meg. A sír fogatos járműve ezek alapján egy gyorsabb közlekedésre alkalmas, elegáns futókocsiként rekonstruálható, amelynek alvázhhoz tartozó szerkezeti elemeket a kocsikovács barokkos indaspirálokkal díszítette. Egyéb keltező értékű lelet (például bronzedények) híján, a sír a minden (bronz)díszítést nélkülöző kocsitípusa alapján, *post quem* a 2. század közepére, esetleg második felére keltezhető. A 8 m hosszúra bővített szelvényben, a kocsitól ÉK-re, közvetlenül az elé befogva kerültek elő az ígáslovak vázai. (A bővítmény a X. szelvényt számozta.) A sokkal gyakoribb kettes fogatolás helyett négyeset találtunk, egymás mellé fogott kocsilovakkal. Néhány korabeli ábrázolásról ismert volt ezt a fogatolás, de régészetileg csak a sárisápi sír feltárásával sikerült alkalmazásukat igazolni. Megtaláltuk a négyes fogathoz tartozó, bronz szárvezető karikákkal ellátott fájármot is, az elsőt ebből a típusból. Köszönhetően a bronz szárvezetők korróziójának, a fájárom egyes részei kivételesen ép állapotban őrződtek meg. A lovak mellett négy egymásra fektetett vadászkutya csontváza feküdt. További kutatást igényel a kocsihoz tartozó halott sírjának azonosítása, ha volt egyáltalán ilyen. A császárkori kocsisír temetkezéseket elsősorban az ÉK-Pannoniában lakó, kelta *Eravisci* elítjéhez köthetjük. Sárisáp azonban a szomszédos azalus törzs területén, a két törzs közötti határvonal közelében fekszik, ezért elképzelhető, hogy a sír az *Azali*, egy *eraviscus* példát követő arisztokrata családjának hagyatéka. Persze nem zárható ki a vegyes házasság vagy az átköltözés lehetősége sem. Ráadásul hasonló eltemetett kocsisír-öslakos temetők területén egyfajta halotti áldozatok is lehettek, amelyhez nem feltétlenül tartozik közvetlenül halott. A kocsisírkatrészek és a járom feltárása, konzerválása és kiemelése restaurátorok folyamatos jelenlétében és aktív közreműködésével történt. A kocsisír leleteinek első bemutatására, restaurálásukat követően várhatóan az esztergomi Balassa Bálint Múzeumban kerül sor.

A 3. századi szórt hamvas temetkezések: A kocsisír VIII. szelvényének K-i peremén, a felszíni humuszolás közben, egy őskori gödör kiterjedt feltárást mutatkozott, amelyet a kocsisír szelvényéhez csatlakozó XII. szelvényrel tártunk fel. Az őskori gödör felszínén két későbbi, mellékleteik alapján a 3. századra keltezhető, hamvasztásos sír maradványát sikerült azonosítani és feltárnunk. A kalcinálódott csontmaradványok mellett a sírok aranyozott, niellóberakásos ezüstlemez töredékeit és apró, félgömb alakú ezüstvereteket, valamint egyéb fémtöredékeket tartalmaztak.

A késő római mauzóleum: Az 1926-os feltárási munkák során megtalált, és akkor „ókeresztény sarkpálnaként” azonosított épület

hitelesítő ásatása a geodéziai felmérés által kimutatott épület-folt Total Station mérőállomással történő terepi visszamérésével kezdődött, melynek során a talajfelszínen kijelöltük az épület feltételezett körvonalait. Az épületet kereső első kutatóárkot (K4) a radarképen legmarkánsabban jelentkező ÉK-i épületsarokra tájoltuk rá, a K3 kutatóárok K-i végéből. Az ÉK–DNy-i tájolású K4 kutatóárokban a radarképnek megfelelően megtaláltuk az épület ÉK-i sarkát és a D-i fal alapozási árkat. A falsarok az egykori épület járószintje alatti falalapozás maradványa volt, és ebből, valamint a terepviszonyokból már ekkor egyértelműen látszott, hogy az 1926-ban feltárt épület – Balogh Albin által említett – jelentős felmenő falaiból mára semmi nem maradt. Legfeljebb alapfalakkal és alapozási árkokkal számolhattunk. A kutatandó felületek helyét és nagyságát ez a körülmény határozta meg. Kis alapterületű, célzott kutatással igyekeztünk tehát megtalálni és felmérni az épület megmaradt falait és ezek alapján kiszkerkeszteni az alaprajzát. A jól tájolható épületsaroknak megfelelően, a korábban kitűzött 5×5 m-es rácsrendszeren belül, a K4 kutatóárból kiindulva ásatási szelvényekkel kezdtük a kutatást. *In situ* alapfalakat csak a IV. és IX. szelvény tartalmazott, a többiben, a legjobb esetben is csak kiszedett falalapozások helyét sikerült megfognunk. A IV. szelvényben az épület K-i homlokzati ajtajától É-ra eső alapfal azonban teljes hosszában megmaradt, a IX. szelvényben az épület É-i falából csak a K-i szakasz eleje, és az 1926-os felmérési rajz alapján egy kis *narthex* belső válaszfalaként azonosítható, belső osztófal alapozását sikerült megtalálni. A IX. szelvény Ny-i felében a fal egykori nyomvonalát követő volt, de az ennek folytatásaként az I. szelvényben végzett feltárás a fal nyomvonalát is csak nagyjából tudta követni. Itt ugyanis teljesen kiszedték még az alapfalat is. Az V. szelvényben sikerült az 1926-os feltárási rajzon jelölt *terrazzópadló* töredékes, de *in situ* maradványait megtalálni, ami az épület belsejében megadta az eredeti járószintet. Emellett az V. szelvényben belül kínálkozott a legjobb lehetőség arra, hogy az egykori épület D-i falsíkjának alapozási árkat, és az 1926-os feltárást követő rombolás mértékét megfigyelhessük. A III. és VII. szelvényben az épület egykori apszisát céloztuk megtalálni, amiből gyakorlatilag semmi sem maradt. Az apszisnak még az alapozási árkat is elbontották. Az 1926-os ásatás által még teljesen ép, bár kifosztott állapotban talált, részben tegulák töredékeiből, részben termésköböl épített sír – a recens rongálás ellenére – viszonylag jó állapotban maradt fenn. A XIV. szelvényt a padlószintbe süllyesztett sír teljes kibontásának céljával nyitottuk. Az épített sír feltáráásával lehetővé vált az objektum építési technikájának rekonstrukciója is. A sír építéskor először élére fektetett fadestekákat helyeztek be, melyek lenyomata a mai napig megfigyelhető a habarcsban. A deszkakeretek közé nagy méretű termésköveket helyeztek, melyeket habarccsal öntöttek le. Csak a szarkofág oldalainak felső része épült habarcsba rakott *tegulat* töredékekből. Az épített sír szétvert maradványai közt, a helyükből kibontott téglák némelyikén sikerült római kori *kurzív* feliratot és háziállatok lábnyomait megfigyelni. Az épített sír még ép oldalfalain, a hidraulikus habarcsburkolaton, az 1926-os jelentésben említett szürkés színű kifestés is látszódott. Az épített sír betöltésében két emberi ujjcsontot is találtunk. Ezek – elkerülve az 1926-os feltárók figyelmét – talán az eredeti temetkezés csontvázából maradhattak itt. A mauzóleum területéről az 1926-ban történt ásatás csekély mennyiségű leletet eredményezett. A 2012. év feltárást ugyancsak a leletek kis száma jellemezte, amely néhány edénytöredéket

kívül a nagyszámú tetőtégla-töredékre korlátozódott. A mauzóleum feltárása során sok kis méretű freskótöredéket is gyűjtöttünk, amelyek kiegészítik az 1926-os feltáráson talált, majd az esztergomi múzeumba került nagyobb falfestmény részleteket. Az épülettel egykorú jelentősebb fém- vagy üvegleletet nem találtunk. A II., XIII. és VI. szelvényeket olyan helyeken nyitottuk, ahol a radarfelmérés alapján a mauzóleumhoz tartozó melléképületekre lehetett számítani. Ezekben a felületeken azonban már a humuszosítás során kiderült, hogy épített maradványokat nem rejtenek. Egyedül a legerősebb anomáliát mutató XVI. szelvényben került sor lényeges mélyítésre. Itt egy erősebb elektromágneses anomáliát akartunk ellenőrizni, hogy – a feltárt késő római koporsós temetkezéshez hasonlóan (ld. alább) – nem egy mélyre ásott sírt jelez. A 3×3 m alapterületű szelvényt 3,2 m-es mélységig bontottuk, de sírt nem találtunk. A metszetalak azonban kiváló lehetőséget nyújtottak a domb geológiai korszakainak, kialakulásának tanulmányozásához.

Sárisáp idősebb lakóinak emlékezete szerint az 1926-ban feltárt mauzóleum falait nem temették vissza, hanem az épület a kutatás befejeztével látogatható kegyhelyként funkcionált tovább. Ugyancsak a helyiek számoltak be arról, hogy a viszonylag jó állapotban fennmaradt, helyenként megközelítőleg 1 m magas felmenő falakkal rendelkező épület 1945 után a helyi kommunista vezetés egyházi emlékeket eltüntetni akaró politikájának esett áldozatul. Bár erre utaló írott forrással még nem rendelkezünk, a fent említett pusztítás tényét és módját a felbontott lelőhelyet fedő törmelékterületen talált recens tárgyi emlékek, és a környéken hasonló módon elpusztult egyházi emlékek sorsa erősen valószínűsíti.

Késő római sír: 2012. július 13-án a geofizikai felmérések eredményei alapján, a dombtető D-i oldalán, a „sírkapornától” és a kocsisírtól egyaránt D-re eső részen, egy 4×4 m alapterületű szelvényt nyitottunk (XI. szelvény), melyben 2 töredékes késő római üvegedény (palack, pohár), illetve további, talán harmadik üvegedény jelenlétére utaló töredékek kerültek elő. Az árkat kiszélesítve, egy nehezen kivehető, téglalap alakú folt rajzolódott ki, melynek betöltése a környezetétől csak annyiban különbözött, hogy itt a sárga lösz apróbb, fehér színű löszszemcsékkel keveredett. A bontást ugyanezen napon, a folt K-i végében kezdtük meg, ahol kb. 160–170 cm mélységben, egy kissé jobbra fordult emberi koponya bukkant elő. A nap folyamán a koponyán kívül a vállrégió került kibontásra. A halott jobb vállán, viselési helyzetben ép, hagymafejes fibula került elő, mely felépítése és díszítésmódja alapján Keller-Pröttel 3–4. századi típusába sorolható, és így a 330–400 közötti időszakra keltezhető. A sír teljes kibontására július 16-án, rajzos dokumentálására és felszedésére július 17-én került sor. A sírgödör esetében a K-i, az É-i, ill. részben a D-i oldalfala biztosan követhető volt, K-i lezárása azonban bizonytalan. A téglalap alakú, Ny-i végén kismértékben elkeskenyedő sírgödör hossza 230 cm, szélessége 65–70 cm, alját – a jelenkori felszíntől számítva – 173 cm mélységben értük el. A K–Ny-i tájolású sírban a halottat nyújtott helyzetben, a hátára fektetve temették el. A sírgödör két hosszanti oldalán mutatkozó elszíneződés, melyből mintát is vettünk, arra utal, hogy a halottat koporsóba temethették, melynek szélessége 55–60 cm közt lehetett.

Az ásatás által érintett felszínekről és a feltárt régészeti jelenségekről az ásatás különböző fázisaiban rajzi felmérés és Total Stationos méréssel kombinált fotogrammetriai dokumentáció készült, melynek a feldolgozása folyamatban van. A Sárisápon előkerült leletek szakszerű kiemelése és konzerválása

a feltáráson dolgozó régészek és restaurátorok szoros szakmai együttműködésével történt. A kocsisír leletei, jelentőségüknél fogva, a Magyar Nemzeti Múzeum császárkori kocsigyűjteményét gazdagítják, a többi lelet a helyileg illetékes Balassa Bálint Múzeumba került.

Összefoglalóan elmondható, hogy a Sárísáp, Quadriburg III., több periódusú lelőhelyen 2012-ben zajlott ásatások egy földvár közelében, azzal egy időben fennálló bronzkori település, valamint egy 2–4. században folyamatosan használt császárkori temető jelenségeit és leleteit hozták napvilágra. A feltárást kiemelkedő jelentőségű leletének a kocsisírt tartjuk, amely régészeti ásatás során, bolygatatlanul került elő, így sok új megfigyeléssel gazdagította a császárkori kocsis temetkezésről rendelkezésünkre álló ismereteket. Ugyancsak jelentős eredményeket hozott a mauzóleum ismételt feltárása, különösen az épület történetére, alkalmazott építési technikáira vonatkozóan. Szembetűnő, hogy mindkét temetkezés a helyi, provinciális elithez kötődik. Természetesen ma még nem dönthető el, hogy volt-e bármiféle kapcsolat a kocsis eltemető őslakos arisztokrata család, és az évszázadokkal később, a mauzóleumot építtető és abba temetkezők között. Az időben egymástól távolálló temetkezések nem feltétlenül egy családhoz, hanem inkább egy közeli, a 2. században már létező és a 4. században is lakott villagazdasághoz kötődtek, amelynek (cserélődő?) tulajdonosai több generáción keresztül ugyanabba a temetőbe temetkeztek. Ennek okát a dombtető természetföldrajzi adottságai, közülük is elsősorban a környezetétől elkülönülő, csodás körpanorámával rendelkező magaslata magyarázzák, amely kiválóan alkalmassá tette reprezentációs célú temetkezésekre.

A lelőhely jelentősége, a provinciális elithez tartozó, különböző korú temetkezések egymáshoz közeli jelenléte és az ezek által felvetett komplex problémák egyedülálló lehetőséget nyújtanak egy több intézményt összefogó, hosszú távú kutatási program számára. E program célja lehet az eltemetett kocsishoz tartozó halott sírjának azonosítása, a kocsisír és a mauzóleum által feltételezett, gazdag és előkelő családok lakóhelyének felkutatása és feltárása. A dombtető K-i részének szondázása a mauzóleum körül újabb késő római sírokat eredményezhet. Különösen fontos eredmények várhatók a temetőt körülvevő mikrorégió terepbejárásokra épülő szisztematikus kutatásától, amelyek további adatokat szolgáltatnak a vidék császárkori településhálózatáról.

Munkatársak: Bertók Gábor (PPKE BTK RT; BMMI), Gáti Csilla (BMMI), Buránszky Nóra (MNM NÖK), Langó Péter (MTA Régészeti Intézet) és Vágner Zsolt régészek. Lóki Róbert régésztechnikus. Bakonyi Eszter, Nagy Melinda (MNM), Bérczi Miklós (BBM), Czifrák László (Magyar Képzőművészeti Egyetem), Franta Dezső és Herceg Zsuzsa restaurátorok. Továbbá Solt Péter geológus (Magyar Földtani Intézet), Borosházi Tamás építész, Kiss Attila geodéta. A feltáráson a PPKE BTK Régészeti Tanszékének (Takáts Bendegúz, Nyilas Eszter, Kovács Viktória, Bojtár Erzsébet, Sellyei Bernadett, Nagy Anna, Horváth Eszter, Montskó Georgina, Balogh-Bodor Tekla, Jablonkai Dávid, Budai Dániel, Milbich Tamás, Pátkay Dávid, Léhner Zita, Kocsis Anita, Kölze Bettina); a Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszékének (Gulyás Edina, Hirling Bea) és a Pécsi Tudományegyetem Régészeti Tanszékének (Nyíró Ádám Artúr, Szénágy Csaba) hallgatói vettek részt.

MAJOR BALÁZS – MRÁV ZSOLT – MERCZI MÓNIKA

206. Segesd határa (Somogy megye) Ró, Á

A Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága (a Kaposvári Rippl-Rónai Múzeum jogelődje) dolgozói 2012 június–júliusában és novemberében végezték a 68-as sz. főút átépítéséhez készített előzetes régészeti dokumentációhoz kapcsolódó terepbejárásokat. Az érintett területről 23 lelőhely volt ismert, ezek területét próbáltuk pontosítani, valamint a korábban bejáratlan területeken újabbakat keresni. A nyári hónapokban a közepesen magas és magas kukoricában, napraforgóban, illetve a szántott területeken, novemberben a korábban gabonával fedett és mostanra felszántott, illetve cukorréppal vagy még nem túl magas réccével fedett területeken tudtunk terepbejárást végezni.

Több lelőhely területét sikerült pontosítanunk vagy módosítanunk, így Segesd határában a *Felső városi földek (KÖH 68983)* Árpád-kori telep, valamint a *Segesdi-Rinya mellék (KÖH 68985)* római kori telep esetében is.

Munkatársak: Németh Péter Gergely, Nyári Zsolt, Cserép Tamás.

MOLNÁR ISTVÁN

207. Seregélyes határa (Fejér megye) LT, A, Á, I

A Fejér Megyei Múzeumok Igazgatósága a 62-es út Seregélyest elkerülő szakaszának építése kapcsán a település határában az alábbi megelőző feltárást végezte.

Mészáros-tanya (KÖH 22310): 2012. szeptember 3. és október 15. között, összesen 9730 m² területet tártunk fel, és 65 jelenség került elő. Az ásatásvezető régész Hable Tibor volt.

A lelőhely egy kis dombon terül el, melyet É-ről a Dinyenyés–Kajtori-csatorna határol. A feltárást során 60 ismeretlen korú és 5 vaskori, LT C periódusba keltezhető jelenséget tártunk fel, nagyon kis mennyiségű leletanyaggal. A feltárást a csatona másik partján, az Aba, Rác-völgyi-dűlő lelőhelyen (KÖH 37480) folytattuk.

Munkatársak: Savanyú Bálint és Pozsgai Helga régészek, Major Tibor, Kovács Dömötör és Varjaskéri Máté Balázs régésztechnikusok.

SAVANYÚ BÁLINT – POZSGAI HELGA

Réti-földek (KÖH 37486): A településtől D-re, a Sárosd-Seregélyesi vízfolyás jobb partján található lelőhelyen, 2012. október és december között, 42 471 m²-en végeztünk megelőző feltárást. A lelőhelyet a Sárosdra vezető 6228 j. út vágja ketté; az úttól K-re eső részt I. felszínnek, a Ny-ra esőt II. felszínnek neveztük el. Az I. felszínen La Tène kori és Árpád-kori telepmaradvány, valamint avar kori temetőrészlet került elő, míg a II. felszínen az Árpád-kori telep folytatódott.

Az I. felszínen a La Tène időszakra legalább 13 objektum (árkok, gödrök, földbemélyített épületek maradványai) keltezhető.

A 139 sírt számláló avar kori temetőrészlet feltáráásával kirajzolódott a temető K-i, Ny-i és D-i széle, míg az É-i széle a feltáratlan területen húzódó dombháton feltételezhető. A – főleg ÉNy–DK tájolású – sírokat kevés kivételtől eltekintve megbolygatták, 28 sírakra pedig teljesen üres volt. Egy esetben került elő kettőstemetkezés (97. sír). Igen nagyszámú sírba mellékeltek – általában a lábfej környékére – korongolatlan vagy korongolt kerámiát (sárga kerámia, kézi korongon